DE LEUGENDETECTOR VAN MARSTON
&
DE *LASSO OF TRUTH* VAN *WONDER WOMAN*

Lieven Jonckheere
31/08/2025

Lacan over de leugendetector

“Het verbod om te liegen ligt in de lijn van de wezenlijke verhouding van de mens tot het Ding, een verhouding die beheerst wordt door het lustprincipe, en die inderdaad van de orde van de leugen is, de leugen namelijk waarmee we alle dagen in het onbewuste te maken hebben.
Het gebod “Gij zult niet liegen” maakt tastbaar hoe nauw het verlangen, als structurerend voor het subject, met de wet samenhangt. Dat gebod maakt de echte functie van de wet tastbaar. In dat verband moet ik wel een Grieks sofisme vermelden, dat even ingenieus is als om het even welke Joodse talmoedische discussie, maar dan op compleet tegengestelde wijze. Ik heb het inderdaad over de paradox van Epimenides als hij, zelf mens zijnde, zegt “Alle mensen liegen”. Zich baserend op wat ik hier al over het onbewuste zegde, zal een sofist daarop antwoorden: “Ik zeg dus dat ikzelf lieg, en dat ik dan ook niets te zeggen heb niet alleen over de waarheid, maar ook niet over wat het betekent van te liegen”.
“Gij zult niet liegen”, als negatief voorschrift, moet het subject van het uitspreken (*énonciation*) uit de uitspraak (*énoncé*) halen. U kent mijn graaf. Daar blijkt dat het juist is omdat ik lieg, verdring, omdat ik, leugenaar, spreek, dat ik kan zeggen “Gij zult niet liegen”. Die wet, “Gij zult niet liegen”, berust inderdaad op de mogelijkheid om te liegen, op het fundamenteel verlangen om te liegen.
Daarvan kan ik meteen een overtuigend bewijs geven, namelijk Proudhons fameuze formule “Eigendom is diefstal”. Ook een bewijs zijn de van grote overgevoeligheid blijk gevende kreten die advocaten slaken zodra er sprake is van hun cliënten aan een leugendetectortest te onderwerpen, hoe doldwaas en mythisch dat ook moge zijn. Mogen we daaruit besluiten dat het recht om te liegen deel uit maakt van het respect voor de menselijke persoon? Een goede vraag, dat in elk geval, maar die niet meteen éénduidig met ja kan beantwoord worden. Het is allemaal niet zo simpel, zoals men dan zegt.
Vanwaar dus die opstand tegenover de mogelijkheid om de waarheid van het spreken van het subject via een universeel objectiverende applicatie te vatten? De reden is dat het subject, dat het spreken enerzijds zelf niet weet wat het zegt als het liegt en dat het anderzijds, terwijl het aan het liegen is, altijd ook ergens een waarheid naar voor schuift.
Die antinomie tussen wet en verlangen, zoals die door de taal bepaald wordt, vormt dan ook een de voornaamste reden waarom het gebod “Gij zult niet liegen”, samen met de negen andere geboden, een van de hoeksteken vormt van wat we het respect voor de de menselijke conditie kunnen noemen.”

Lacan, J. (1986 [1959-1960]). Le Séminaire Livre VII (texte établi par Jacques-Alain Miller). Paris: Seuil, p. 99

de polygraaf en *the American way of Truth*

De *lie detector* of leugendetector is tijdens de Eerste Wereldoorlog mede uitgevonden én vooral gecommercialiseerd geworden door de psycholoog William Moulton Marston. En dat nadat zijn vrouw hem verklapt had dat haar bloeddruk steeg, telkens ze zich druk maakte (in hem?).

Pseudowetenschappelijke adepten van de leugendetector zien die liever als 'polygraaf' bestempeld: het apparaat zou verschillende tekens dat iemand aan het liegen is, registreren en uitschrijven. Het gaat daarbij inderdaad niet alleen om een verhoogde bloeddruk of versnelde ademhaling – de twee tekens waarmee de leugenaar zich klassiek zou verraden. Het teken van de leugen bij uitstek, zeker sedert het proces tegen een saxofoon spelende Amerikaanse president, in 1998, omwille van zijn consensuele maar wel verzwegen fellatio-relatie met een stagiaire, is wel het zwellen van de neus. Onderzoek van professor Hirsch, van de Chicago "Smell and Taste Foundation", had toen al aangetoond dat de neus niet alleen bij *sexual arousal* gaat zwellen, maar ook als er gelogen wordt – wat hij dan maar meteen tot het Pinocchio syndroom doopte. Toen hij de ondervraging van de president in kwestie onder ogen kreeg, kon hij er dan ook niet naast kijken dat die onbehoorlijk veel zijn neus aanraakte …

De leugendetector is sowieso een typisch Amerikaanse benadering van de leugen.
Marston zelf maakte daar in eerste instantie gebruik van om, in een soort publieke shows, karikaturen van de seksuele clichés over vrouwen te maken: blondines zijn zus, zwartharigen zo en roodharigen nog anders. Daarachter stak zijn theorie over de emotionele superioriteit van vrouwen, die minder terugdeinzen voor de waarheid van de meest fundamentele menselijke emotie die de onderwerping is – waarover straks meer. En uiteraard, *Amérique oblige*, bracht de leugendetector Marston ook even in Hollywood, waar hij, in functie van de toen opkomende zelfcensuur, de emotionele responses van proefkijkers van nieuwe films testte, alsook in de reclamewereld.
Na Marstons dood (1947) lag de weg open voor een heel wat minder frivool gebruik van de polygraaf. Tijdens de Koude Oorlog, vanaf de jaren '50 van de vorige eeuw, probeerde men daarmee Russische spionnen in de eigen gelederen te detecteren. Daarbij bleken *American born spies* heel wat sneller door de mand te vallen dan hun *Eastern European born* collega's. Onder het communisme hadden die laatsten immers leren liegen zonder een spier te vertrekken én allerlei trucs ontwikkeld om zichzelf bij het zeggen van de waarheid angstig te maken. Uiteraard werd de polygraaf ook juridisch ingezet, om misdadigers te doen bekennen (dat deden die in de begintijd vaak al spontaan, tegenover de loutere dreiging van een leugendetectortest) en vooral ook om te checken of de *die hard* leugenaars die *sex offenders* zijn, zich tijdens de probatie aan hun voorwaarden hielden. De polygraaf drong echter ook door in het dagdagelijkse *Human Resources Management*, dat bij personeelsaanwervingen en -evaluaties verifieerde of iemand wel de waarheid over zichzelf en zijn ervaring sprak. En tot slot zetten ook banken en verzekeringsmaatschappijen die in, om te checken of potentiële klanten wel te goeder trouw waren. Bleek echter dat de enige aanwijzing van kwade trouw de mate was waarin naar God als garantie werd verwezen!

Leuk of niet leuk om weten is tenslotte dat België tot voor kort nog koploper was inzake het juridische gebruik van de leugendetector. Dat heeft alles te maken met de moorden van de zogenaamde bende van Nijvel (1982-1985). In de paniek die daarop volgde,

omdat de ware schuldigen misschien hogerop te zoeken waren, liet men een resem experts op het vlak van leugendetectie overvliegen: Zuid-Afrikanen togen in het Nederlandstalige en Canadezen in het Franstalige landsgedeelte aan het werk om zo snel zoveel mogelijk *locals* in het gebruik van de polygraaf te initiëren. In 2003 werden nergens zoveel leugentests afgelegd als in België. Op dat moment was dat vooral om te controleren of seksuele delinquenten hun probatievoorwaarden naleefden. Dat neemt niet weg dat de leugentest ook in België nooit als enige bewijs is aanvaard geworden. Dat leerde ik uit een artikel van de schoonvader van een van kinderen, die inderdaad een van die advocaten is die daartegenover toen, op zijn bescheiden wijze, “van grote overgevoeligheid blijk gevende kreten slaakte”.

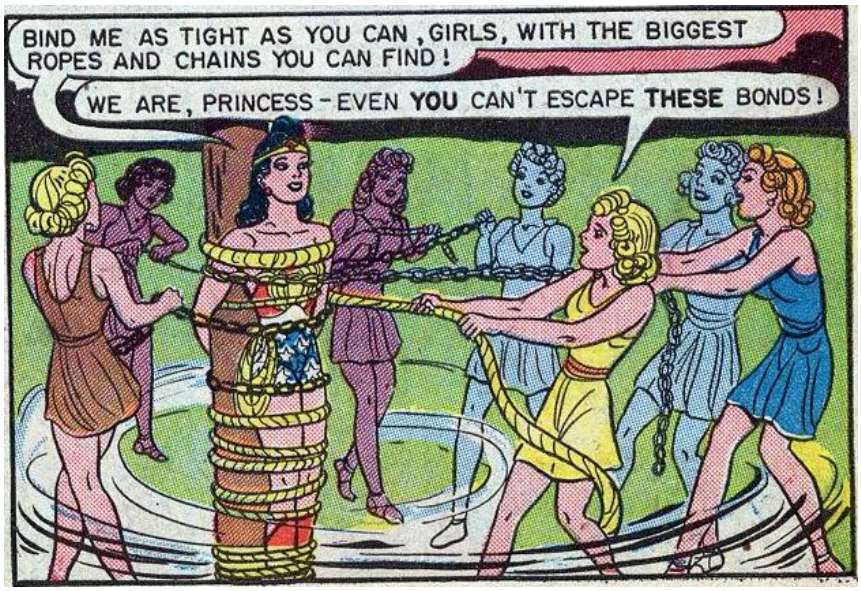

Wonder Woman **en haar** ***Lasso of Truth***

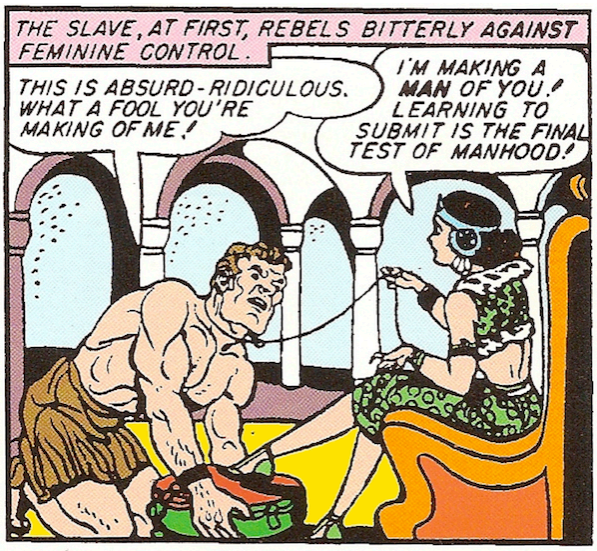
Maar terug tot Marston. Als psycholoog was hij van vele markten thuis.
Zo bedacht hij tijdens de Tweede Wereldoorlog, ook weer op voorzet van zijn vrouw en naar het beeld van zijn maîtresse, met *Wonder Woman* een der eerste vrouwelijke *comic book superheroes*. Niet toevallig is het voornaamste *gadget* van *Wonder Woman* de zogenaamde *Magic Lasso*. Degene die zij met haar uit de fijnste gouddraad gevlochten lasso vangt, kan niet anders dan te genieten van het daardoor ingesnoerd en onderworpen worden. Het orgelpunt van die onderwerping is telkens het moment waarop de gelassode vol genot tot de bekentenis van de waarheid komt. Na Marstons dood zouden de nieuwe scenaristen van *Wonder Woman* haar *Magic Lasso* dan ook gemakshalve herdopen tot *The Lasso of Truth.*

Het mooie aan *Wonder Woman* is nu dat ze zelf ook heel erg blijkt te kunnen genieten van het gevangen en telkens opnieuw weer stevig gebonden worden – én meteen ook van de verplichting om de waarheid te bekennen. *Bondage* dus. Ja, het mocht ook allemaal weer wat meer ingesnoerd, in de swingende jaren ‘30 van vorige eeuw.

In “Emotions of Normal People” (1928) had Marston al onomwonden een soort van bondage-ideologie gepromoot. Individueel geluk zou een kwestie zijn van onvoorwaardelijke onderwerping aan een *loving authority*, een voldoende goede vader zeg maar – met de daaraan inherente bekentenis van de waarheid, als teken van die onderwerping. En Universele Vrede zou er maar komen als de mens leert genieten van gebonden te zijn – én dus van altijd de waarheid te moeten bekennen. Alleen wanneer controle door een ander lustvoller is dan de destructieve ongebonden affirmatie van het eigen *Self*, en iedereen dus voortdurend de waarheid bekent, komt er een stabiele maatschappij. In Marstons *sex love training* moet de erotische overtuigingskracht van bondage scènes, bijvoorbeeld in comics of stripverhalen, de lezertjes tot dit soort *loving submission to loving authorities* verleiden.

polyamorie

Medeuitvinder van de polygraaf, die tekens registreert dat er gelogen wordt. Bedenker van het vrouwelijk *role model* voor de postmoderne tijden dat *Wonder Woman* is, met haar *Lasso of Truth* die anderen de waarheid doet bekennen én haar *bondage* verslaving die ook haar altijd de waarheid doet bekennen. En dat allebei vanuit iets dat zijn vrouw hem tijdens respectievelijk Wereldoorlog Een en Twee zou gezegd hebben. Maar zoals gezegd was Marston een psycholoog en dus niet voor één gat te vangen. Ook weer niet geheel toevallig – de betekenaars ‘poly’ en ‘waarheid’ insisteren – ontpopte hij zich, samen met zijn echtgenote Elisabeth Holloway, ook nog eens tot een van de boegbeelden van de polyamorie: ook daar staat het genot in de verplichting om de waarheid te zeggen, in dit geval de waarheid van het seksuele genot, centraal.